Wanneer de herten komen

Joke van Vliet

Wanneer de herten komen

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2022

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van
Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam.

Copyright © 2022 Joke van Vliet
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslag Nanja Toebak
Omslagbeeld Paulo Pampolin/Arcangel
Foto auteur Joke van Vliet

ISBN 978 90 214 6144 1 / NUR 303
www.querido.nl

Inhoud

Wanneer de herten komen 7
Zwarte kamer 27
De jongen en de matroos 36
De glazen kooi 52
De visser 69
Zonder afspraak 78
Vertraagde tijd 89
De man achter het raam 106
De waan van Sofie 126
De jurk 145
Het meisje en de dieren 154

Wanneer de herten komen

Het leek Mark niet netjes om zijn ex-vrouw zonder meubels achter te laten. Bovendien had hij zelf niet meer nodig dan een kommetje, een pannetje, wat bestek en een kruk. Een leeg huis is een leeg hoofd, dacht hij.

Zijn toekomstige woning ontdekte hij tijdens een van zijn fietstochten dankzij het makelaarsbord dat langs het bospad stond. Het verlaten verenigingshuis lag omringd door zware beuken die met hun voeten in een tapijt van hoge koningsvarens geworteld waren. Achter het huis bleek, naast een schuurtje, een keurig onderhouden gazon te liggen. De frisheid en eenvoud van het lapje grond waren precies wat Mark nodig had om zijn rust te hervinden. Buren waren er niet en de prijs viel mee. Binnen een maand was de koop gesloten.

Met een halfgevulde boodschappentas en een IKEA-krukje arriveert hij bij zijn nieuwe woning. Het bordje van jachtvereniging De Eenhoorn hangt nog naast de voordeur. Hij zal het later vervangen door een naamplaatje met MARK LAMBERTS erop. Voor het eerst draait hij de sleutel in het slot. Na wat wrikken en duwen krijgt hij met moeite de deur open; er ligt een

flinke stapel reclamefolders en buurtkrantjes achter. Opruimen doet hij later wel, denkt hij.

Om binnen te komen moet hij bukken. Het oude huis is blijkbaar ingesteld op kleine mensen. De kamer waar hij direct op uitkomt is donker, ondanks het hoge raam aan de zijkant, waardoor hij zicht heeft op de glanzende lak van zijn Volvo. De muren zijn tot de helft afgezet met schrootjes. In het midden loopt een open wenteltrap omhoog. In de hoek aan de achterzijde is een keukenblokje met een aluminium aanrechtblad dat groen uitgeslagen is. Twee kastdeurtjes hangen uit hun voegen, met ertussen, onder de gootsteen, een vrolijk gebloemd gordijntje. Naast het keukenblok is nog een klein venster, dat uitzicht biedt op het groene veldje.

Mark plaatst zijn kruk zo dat hij vanaf zijn zitplaats goed uitzicht heeft over het frisse groen. Her en der ligt inmiddels wat bladafval. Dat zal hij later wegharken, neemt hij zich voor. De zorg voor het gazon ligt nu bij hem. Vlak voor hem landt een merel in het gras. Met haar oranje snavel trekt ze een lange pier uit de grond. Dit gazon is de ultieme samenwerking tussen natuur en mens, denkt Mark. Hier zal ik rust vinden, eindelijk alleen met mezelf.

De hele verdere dag zit hij op zijn kruk, af en toe loopt hij een rondje door de kamer. Van het aanharken van bladafval en van post wegruimen komt die dag niets. Tegen de schemering verkast hij naar de bovenverdieping. Daar is een klein kamertje met een schuin dak. Er ligt een oud matras. Op sommige plekken is de tijk versleten, tussen de scheuren is het poreuze schuim-

rubber van de vulling zichtbaar. Mark gaat liggen. Het katoen voelt vochtig en klam, het ruikt naar bosgrond. Hij rolt zich op zijn zij, trekt zijn benen op en valt in een diepe slaap.

De volgende morgen vindt hij een fiets in de oude schuur. Hij vertrekt erop naar de buurtwinkel. De zachte banden knarsen over het schelpenpad. Af en toe liggen er hoopjes met kleine zwarte knikkers. Het zullen keutels zijn, denkt hij. 's Nachts is het bos van de dieren.

In gedachten peddelt hij de vijf kilometer naar de dorpskern. Het is rustig in de buurtwinkel. Hij koopt alleen melk, havermout en plakband. Meer heeft hij voorlopig niet nodig. Terwijl hij zijn kleingeld bij elkaar zoekt, wacht de roodharige jongen met zijn sproetengezicht en doorschijnende wimpers geduldig af.

Terug in het huis kookt hij de melk, roert er havervlokken doorheen, blaast in de kom om zijn pap te koelen. Op zijn gemak lepelt hij zijn ontbijt naar binnen. Het is vreemd om in een huis te zijn zonder de ademhaling van een ander, zonder haar zuchten en haar kuchje. Haar stem mist hij niet. Pas hier in het lege huis valt het hem op hoe Inez hem al die jaren heeft gedomineerd met haar geluiden. Het zal weken duren om te herstellen, denkt hij, en weer vertrouwd te raken met zichzelf en zijn eigen denkbeelden. Mark durft er nog niet over te fantaseren hoe zijn nieuwe situatie hem als persoon zal veranderen. Hij kan zich al wel voorstellen dat hij op zijn werk wat losser met collega's zal omgaan. Hier en daar zal hij een grap maken of bij de koffieautomaat wat hardop nadenken

over koersen of wedstrijden. In ieder geval zal hij de tijd vinden om een eigen visie te ontwikkelen op het een of ander, maar dat komt later wel.

Zo nadenkend over zijn voorbije huwelijk en zijn toekomst is zijn aandacht voor de omgeving verslapt. Hij heeft de hinde niet zien naderen. Ineens staat ze er, geluidloos naar voren gestapt vanuit de gekrulde varenbladen, haar kortharige vacht glanzend in de ochtendzon. Met haar slanke poten en haar lenige lijf, haar ranke hals en hooggeplaatste oren doet het dier hem denken aan een vrouw. De ogen van moeder, denkt hij in een flits.

Mark verroert zich niet. De hinde en hij kijken elkaar aan. Het zal moeder niet bevallen dat hij Inez heeft verlaten, denkt hij. Inez, die sprekend op haar lijkt. Hetzelfde rode haar, hetzelfde bleke gezicht, dezelfde sproetjes. Ook hun lange benen met knokige knieën en de smalle armen met puntige ellebogen zijn overeenkomstig. Nu hij erover nadenkt is het best mogelijk dat hij destijds vanuit schuldgevoel met moeders evenbeeld is getrouwd. Niet dat hij het huwelijk toen als een offer zag. Nee, op het moment dat hij Inez het jawoord gaf, had hij zich lichter gevoeld, bevrijd van een last. Toen hij de witte voile optilde en zij haar lange wimpers opsloeg en 'ja, ik wil' zei, wist Mark dat ze voor elkaar bestemd waren.

De hinde staat bewegingloos op het gras. Haar blik heeft hem teruggevoerd naar een periode uit zijn leven waaraan hij al lange tijd niet heeft gedacht. De plotselinge herinnering neemt hem zo in beslag dat de grip op zijn kom pap verslapt, waardoor die kletterend op de grond valt. Scherven vallen uiteen en klonters

havermout springen omhoog tegen zijn broekspijpen. Hij schrikt zelf van het harde geluid dat hij heeft veroorzaakt. Als hij weer opkijkt ziet hij de hinde nog net in boogjes wegspringen met haar witte kontje hoog boven de varens. Nog lang staart hij in de richting waarin ze verdween. Dat juist nu moeder opduikt in zijn leven, juist nu hij eindelijk bevrijd is van zijn ex. Hij raapt de scherven van zijn kapotte mok op en gooit ze in de gootsteen.

Mark belt zijn cliënten af. Hij zegt tegen zijn werkgever dat hij druk bezig is met zijn verhuizing en dat hij pas na de zomer weer zal opstarten. In de weken die volgen zwerft hij rond in de omliggende bossen en zit hij vaak in stilte op zijn kruk naar buiten te staren. Af en toe doet hij een boodschap in de buurtwinkel. Veel heeft hij niet nodig.

Er ligt al heel wat bladafval op het gazon. Oneffenheden moet ik eigenlijk meteen wegwerken, zo vind ik nog geen rust, denkt Mark, en hij spoort zichzelf aan om het gazon te schonen. In de schuur vindt hij tuingereedschap tussen wat oude stokken. Buiten leunt hij met twee handen op de steel van zijn hark en kijkt hij omhoog naar de helderblauwe lucht. Wolken schuiven traag voorbij in de richting van de stad. Straks zullen ze ook boven het appartement van Inez drijven. Hij is benieuwd hoe ze er nu bij zit tussen hun spullen. Bijna alles heeft hij achtergelaten, zijn langspeelplaten, het schilderij van de IJssel, de ronde steen die hij vond in een drooggevallen rivier, het koffiezetapparaat, de leunstoel waarin hij zo graag wegzakte in een poging om de krant te lezen.

Hij harkt het bladafval op een hoop. Waar de hinde stond vindt hij nog wat puntige keuteltjes. Een voor een mikt hij ze tussen de varens. Het is alweer lang geleden dat hij moeder zag en toch denkt hij dagelijks aan haar. Ze is zelfs na haar overlijden nog in staat hem een rotgevoel te bezorgen. Niet dat ze ooit hardop heeft uitgesproken dat hij ergens schuld aan had.

Woest harkt hij de plek waar de hinde stond schoon. Hele plaggen trekt hij los. De zoden blijven haken tussen de tanden van zijn hark. Tot zijn ontzetting verschijnt er een open plek vol zwarte aarde. Als hij het gat wil dichten valt zijn oog op iets glanzends. Een donker insect met op zijn schild een olieachtige glans worstelt om zich te bevrijden uit de omgewoelde grond. 'Wacht, ik zal je redden,' zegt Mark, en hij vist een houtje uit de bosrand, dat hij voor het dier houdt. Met zijn voorpoten vol weerhaakjes grijpt de kever zich vast en loopt dan verrassend snel over het takje naar zijn vinger. Ondertussen spert het dier zijn kaken open. Mark werpt van schrik het takje met het dier ver van zich af. Hij hoort het schild tikken tegen de stam van een beuk. Had je me maar moeten vertrouwen, denkt Mark, en hij propt de losse plaggen terug in het gat. Zwarte randen rondom de graszoden blijven zichtbaar.

Als hij naar de voordeur loopt passeert hij zijn geparkeerde Volvo. Over de lak van de auto ligt inmiddels een dikke stoflaag, het dak is overdekt met witte klodders ingedroogde duivenpoep. De grote gezinswagen detoneert in deze natuurlijke omgeving, denkt hij. Binnen dekt hij met een paar buurtkrantjes het raam af. In de kamer hangt een aangename schemering. Mark

is erg tevreden met het resultaat. Mensen zouden zich vaker moeten afsluiten van ongepaste objecten. Bij hen thuis hing het jachtgeweer van vader gewoon in een glazen vitrine in de woonkamer. Voor zijn ouders was een wapen een gebruiksvoorwerp, gelijk aan de pookstok voor de houtkachel of de poffertjespan boven het fornuis. Ook na zijn dood heeft moeder het wapen gewoon weer opgehangen. Elke week poetste ze het glas van het uitstalraam. Het wapen viel niets te verwijten.

Die avond kruipt Mark rillerig op het oude matras. Hij droomt van twee vrouwen die als vurige paarden voor zijn kar galopperen. Hun rode manen vlammen op in het zonlicht. Met zijn lange zweep slaat hij op hun blote billen. Zelfs in zijn droom probeert hij er halsstarrig paardenkonten van te maken, maar het blijven vrouwenbillen waar hij rode striemen op slaat.

De zomer dooft als een smeulende kaars. De bladeren verkleuren, de hemel vult zich met dikke pakken wolken, steeds jachtiger drijven ze voort. Mark heeft zijn cliënten overgedragen aan een collega. De oproepen van zijn werkgever beantwoordt hij niet. Zijn telefoonabonnement is verlopen.

Hij eet zijn pap terwijl hij uitkijkt over het gazon. Het zou zomaar kunnen gaan regenen, denkt hij. De beukenstammen aan de bosrand zijn verpakt in krachtige uitlopers van de klimop. De bladeren glanzen dankzij het neergeslagen vocht uit de lucht. In het bos beweegt de onderbegroeiing heen en weer in een donker licht. Braamscheuten slingeren als lasso's boven gekrulde varenbladen uit. Dit is de natuur waar vader van hield, denkt Mark.

Vader in zijn wildkostuum, zijn gewatteerde houthakkershemd met eronder zijn beige broek met wijde zakken. De natuur had ontzag voor hem. Hij legde in één beweging torenhoge brandnetels plat. Meidoornstruiken bogen gedwee hun takken als hij naderde en de vruchten van de springbalsemien hielden hun zaden angstvallig in hun omhulsels. Als kind volgde Mark zijn vader als een schaduw tijdens hun veldtochten. Ze meden de paden en soms zagen ze een hele dag niemand. Mark vergat dan de huizen, de auto's en de pleinen. De wereld werd één grote groene wirwar vol gangen en looproutes voor wild. Ze volgden de sporen. Vader wees Mark op de kaalgevreten stammen, de stijve haren die waren blijven haken aan een uitstekende tak, de omgewoelde grond aan de voet van de sparren. Hun looprichting was gelijk aan die van de dieren. Hun leven lag in het verlengde van dat van hen.

Mark neemt een hap van zijn pap. Ineens ziet hij iets grijs in het gras liggen. Hij zet de kom op het aanrecht en haast zich op blote voeten naar buiten. Het gras voelt koud en vochtig aan. De grijze vlek blijkt een dode duif te zijn. Losse donsveertjes liggen rond zijn aangevreten karkas. Over het kopje, dat slap opzij gedraaid ligt, zweemt een paarsige gloed. Mark tilt de duif op aan zijn vleugelpunt en slingert hem naar de bosrand. De natuur is ook niet alles, denkt hij, toch is dit hoe het moet zijn. De dood moet je overvallen, onverwachts. Niemand zou over zijn eigen einde moeten beslissen.

Boven in de lucht hoort hij een langgerekte kreet. De buizerd cirkelt boven het huis. Hij komt vast terug om zijn prooi verder op te eten.

De dagen erna zit Mark doodstil op zijn kruk om de roofvogel te zien. Vader heeft hem dat geleerd. Zitten en waken. Een mens hoeft alleen maar te wachten om te krijgen wat hij verdient, zei hij altijd.

Mark slaat steeds vaker een maaltijd over. Havermout en melk zijn voor hem voldoende. De kou zet zich vast in de muren van het huis. Het gazon lijkt bezaaid met scherven van breekbaar groen glas. Mark ontsteekt de vlam van zijn gaspitje om zijn melk te koken. Hij denkt aan moeder, aan haar eindeloze zwijgen, geen woord was goed genoeg om aan hem te besteden. In stilte aten ze hun maaltijden. Na vaders dood dekte moeder nog altijd voor drie personen, het volle bord onaangeroerd op tafel. Mark herinnert zich een rode kreeft die met priegeloogjes vanaf het bord naar hem staarde. Moeder brak het schild van haar exemplaar in tweeën. Zonder haar blik van hem af te wenden zoog ze het weke vlees ertussenuit en kauwde er traag op. Elke hap was een stil verwijt. Dat hij zelf geen hap meer door zijn keel kreeg vond ze geen probleem. Ze kieperde de volle borden van Mark en vader zo leeg in de prullenbak. De geur van rottend vlees bleef vaak lang hangen in de keuken.

Mark vergeet de dagen. Op een nacht klinken ergens in de verte luide knallen. 'Gelukkig nieuwjaar,' zegt Mark tegen zichzelf als hij even zijn ogen opendoet. Dan slaapt hij alweer verder, zijn jas stevig over zijn schouders geslagen. De volgende dagen wordt het ijzig koud en de waterleiding bevriest. Voor een kop thee haalt hij water uit de regenton. Op de bodem van de

pan bewegen zandkorrels. Wanneer hij een gebruikt theezakje in het hete water doopt hoort hij aan de voorkant van het huis een luide bonk. Hij aarzelt of hij het wel goed hoorde, maar onmiddellijk klinkt er een tweede bonk. Er zal toch geen cliënt voor de deur staan, denkt hij, of een jager die denkt dat de vereniging nog bestaat? Hij zoekt een geschikte verstopplek, maar bij gebrek aan meubels ziet hij er geen. Naar boven rennen lukt ook niet meer. Het geluid van zijn voetstappen op de treden zou hem verraden. Doodstil blijft hij staan, in de hoop dat de onaangekondigde bezoeker weer vertrekt.

Een schaduw passeert het met kranten afgeplakte raam. Iets van ijzer tikt tegen het glas. Nu krijgt hij het echt benauwd. Wat als hij hier niet veilig is. Wat weet hij eigenlijk van deze streek. In de stad heb je buren waar je naartoe kan rennen, of je kan ze bellen, maar hier zou hij het niet weten. Weer tikt er iets tegen het glas, luider nu. Dan dringt de stem van Inez door de kieren in het hout. Haar stem vult de kamer.

'Ik weet dat je er bent,' roept ze, 'doe eens open.' Voetstappen. De brievenbus klettert. Haar lange dunne vingers priemen erdoor naar binnen.

'Ah, daar ben je.' Een enorm bruin oog gluurt door de spleet. Een oog dat alles ziet.

Ineens is hij zich weer bewust van alles wat niet op orde is, wat niet is zoals het hoort, de witte vlekken van opgedroogde papklodders op zijn broekspijpen bijvoorbeeld, en de tegen het raam geplakte kranten en de niet-ingerichte kamer. Inez zal denken dat het hem niet goed gaat.

Het is te laat om de smetten op zijn broek nog met

een lapje weg te poetsen, en de kranten wegtrekken kan nu ook niet meer. In een paar passen is hij bij de deur en trekt hem open. Ze zit op haar knieën, komt haastig overeind. Even is hij aangenaam verrast door haar lengte en schoonheid. Rode haarlokken zijn losgeraakt en waaien voor haar gezicht. De herinnering aan het ongeduld waarmee ze haar losse lokken altijd achter haar oren streek ontroert hem. Nu lukt dat haar niet, want ze heeft een doos in haar handen.

'Ik kom even kijken hoe het met je gaat,' zegt ze terwijl ze hem opzijduwt en hem passeert. 'We zijn dan wel gescheiden, maar dat wil nog niet zeggen dat ik me niet meer om je bekommer. Dus dit is het huis waar je nu woont. Gezellig is anders met al dat bruine hout.' Ze is al over de stapel folders heen gestapt en kijkt verbaasd naar het afgeplakte raam.

'Is het hier niet al donker genoeg? Nou ja, dat moet je ook zelf weten.' Ze blijft midden in de ruimte staan, even verward door het gebrek aan een goede zitplek. Hij overweegt of hij haar een kopje thee moet aanbieden.

'Ik hoef niets te drinken, hoor,' zegt ze. 'Ik ben toch zo weer vertrokken. Ik kwam onderweg hierheen onze oude buurvrouw tegen, haar man is aangereden en ligt in het ziekenhuis, ik heb haar beloofd dat ik een bloemetje langs zal brengen, en ze vroeg ook hoe het met ons ging, en ik heb het maar zo gelaten, soms is het ook maar verwarrend om het aan mensen uit te leggen, en zelf snap ik het ook niet.' Ze duikt naar het venster met zicht op het gazon.

Hij wil haar de toegang blokkeren. Als ze naar zijn gazon kijkt, zal het uitzicht minder van hém worden.

'O, wat mooi, ja, dat is wel wat anders dan dat flatje met dat balkonnetje waar wij woonden, je had ook kunnen zeggen dat je andere behoeften had. Je hoort vaker dat mensen niet aangeven wat ze echt nodig hebben.' Ze plaatst de doos op de grond en gaat er maar op zitten. Ze strijkt over de gladde stof van haar rok, waardoor zijn ogen als vanzelf even langs haar kousen omlaagglijden tot aan haar enkels en haar pumps, die glimmen als opgewreven appels. Alleen de neuzen van haar schoenen zijn een beetje versleten. Mark schenkt toch maar een kop thee in. Inez begint te huilen.

'Je had toch op zijn minst wat kunnen zeggen over wat je miste,' snift ze.

'Ja, ja, klopt,' zegt Mark.

Ze neemt een slok, staat op en gooit het restant in de gootsteen.

'Hè, wat een rotzooi,' zegt ze als ze de scherven en papklodders in het afvoerputje ziet liggen. Ze vist de troep eruit en vindt een prullenbakje achter het gordijntje. Ze draait het vuur uit onder het pannetje, hangt meteen de kastdeurtjes wat rechter. Haar ogen glijden over zijn broek langs de witte vlekken.

'Ik hoop dat je hier niet vereenzaamt,' zegt ze, en ze kijkt omhoog langs de wenteltrap in het donkere gat van de bovenverdieping. Nog altijd slaapt hij op het oude matras zoals hij het destijds heeft aangetroffen. Beddengoed leek hem niet nodig.

'Zo, ook nog een bovenverdieping, het is nog best ruim. Zou je niet denken als je het huis vanaf het fietspad ziet liggen.'

'Inderdaad,' zegt Mark terwijl hij zich tussen Inez

en de trap opstelt. Ze verandert van richting en ruimt de stapel post op. De doos laat ze achter in het midden van de kamer.

'Ik kom snel nog een keer langs,' zegt ze voor ze over de drempel stapt en hij gauw de deur achter haar sluit. Hij hoort de banden van haar Fiat over het grind knarsen. Dan is het weer stil.

Mark zakt op de doos. Het is net of zijn hoofd is volgespoten met purschuim. De druk op zijn schedel veroorzaakt een stekende pijn. Overal hangt haar parfumlucht. Een synthetische bloemengeur. Een bij zou zich doodschrikken als hij een bloem met een dergelijke geur zou bezoeken, denkt hij. Ze kan het niet laten om zelfs hier mijn ruimte te vullen met haar aanwezigheid. Hij komt bruusk overeind, tilt de doos op en loopt ermee naar buiten. Even staat hij er besluiteloos mee aan de voorzijde, zoekend, tot hem de oude schuur te binnen schiet. Hij beukt met zijn schouder de gammele deur los en gooit de doos op de vochtige vloertegels. Zo, weg ermee.

'Een leeg huis is een leeg hoofd,' zegt hij als hij weer in de schemering van zijn kamer is. Vanuit een ooghoek ziet hij een beweging, als een rimpeling op een wateroppervlak. Nog vóór hij goed kijkt weet hij het al. Ze staat precies op dezelfde plek. Een zonnestraal raakt haar huid. Haar ogen liggen in de gevlamde vacht als twee donkere poelen. Mark sluipt naar de kruk en klimt erop. Hij bestudeert haar tere, dropkleurige snuit, de okergele haartjes op haar borst, zacht als de binnenzijde van een bolster, haar gladde hoefjes en erboven haar knokige knietjes met de licht

gespannen pezen. De tijd lijkt ineens een verzinsel. Mark en de hinde staren elkaar aan, verzonken in elkaars aanwezigheid. Een enkele keer knippert ze met haar wimpers. Juist dankzij die beweging drijven zijn gedachten weer af naar moeder. Naar het doorzichtige plastic doosje dat op haar kaptafel stond. Met een pincet bracht ze de fragiele waaiertjes die erin zaten aan op haar oogleden. Een aantal keren knipperde ze dan om er zeker van te zijn dat ze goed plakten. Via de spiegel staarde hij ernaar als kind, het magere, schuldige jongetje dat hij toen al was. Het lijkt of ze de herinnering levendig wil houden, zo vaak knippert de hinde met haar wimpers, en Mark krimpt ineen. 'Ik was een kind!' roept hij ineens hard. De hinde blijft gewoon staan. Ze houdt hem gevangen met haar blik. Mark beweegt niet meer, precies zoals vader hem geleerd heeft. Wel rollen er tranen uit zijn ogen. De hinde staart er onaangedaan naar. Als een aswolk daalt de schemering over het veld tot ze beiden, zij buiten, hij binnen, worden opgeslokt door het duister.

Hij heeft nog steeds hoofdpijn als hij de volgende dag wakker wordt. Hij moet naast de kruk in slaap zijn gevallen. Al zijn ledematen doen pijn. De hinde is verdwenen. Het ochtendlicht straalt een oranje gloed uit over het gras. Het is beter ook dit raam af te plakken, bedenkt Mark. Hij neemt een reclamefolder van de buurtwinkel met daarop aanbiedingen van goedkope kip en vaatwastabletten en plakt hem over het glas van het tweede raam. Het kan niet anders, denkt hij. Om echt rust te vinden en alleen te zijn, moet ik de wereld buitensluiten.